

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021

ГОД. VI, БР. 11
ШТИП, 2021

VOL. VI, NO 11
STIP, 2021

ПАЛИМПСЕСТ

**Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања**

PALIMPSEST

**International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research**

**Год. 6, Бр. 11
Штип, 2021**

**Vol. 6, No 11
Stip, 2021**

**PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021
DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM21116>**

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moskow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruyssen, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

- 11 СЕЌАВАЊЕ: проф. д-р Виолета Димова,**
прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
IN MEMORIAM: prof. Violeta Dimova,
the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- 29 ПРЕДГОВОР (ОД „ПАЛИМПСЕСТ“ БР. 1)**
Проф. д-р Виолета Димова, прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
FOREWORD (FROM “PALIMPSEST” NO 1)
Prof. Violeta Dimova, the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- ЈАЗИК / LANGUAGE**
- 33 Виолета Јанушева**
СЕМАНТИЧКИ ФОРМУЛИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ЛОГИЧКИТЕ ПЕРСОНАЛНИ
ПЕРИФРАЗИ ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК
Violeta Janusheva
SEMANTIC FORMULAS FOR EXPRESSING LOGICAL PERSONAL PERIPHRASES
IN THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE
- 47 Öztürk Emiroğlu**
YENİ LİSAN VE ÖMER SEYFETTİN
Öztürk Emiroğlu
CONTEMPORARY LANGUAGE AND ÖMER SEYFETTİN
- 59 Federica Ambroso**
JEUX DE MOTS ET EN JEUX DE LA TRADUCTION: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ*
DE PETROS MARTINIDIS EN FRANÇAIS ET EN ITALIEN
Federica Ambroso
PUNS AND TRANSLATION CHALLENGES: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ* BY
PETROS MARTINIDIS IN FRENCH AND IN ITALIAN
- 73 Емилија Тасева, Билјана Ивановска**
МЕТАФОРИЧНИ КОНЦЕПТИ КАЈ СОМАТИЗМИТЕ ВО ГЕРМАНСКАТА И ВО
МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА
Emilija Taseva, Biljana Ivanovska
METAPHORICAL CONCEPTS OF SOMATIC EXPRESSIONS IN GERMAN AND
MACEDONIAN PHRASEOLOGY
- 85 Марија Гркова**
МНОЖИНСКИТЕ ФОРМИ НА ИМЕНКИТЕ ОД МАШКИ РОД ВО
МАКЕДОНСКИОТ И ВО СРПСКИОТ ЈАЗИК
Marija Grkova
THE MASCULINE NOUNS IN MACEDONIAN AND SERBIAN LANGUAGE

- 95 Лилјана Макаријоска**
ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ НА ПЕТРЕ БИЦЕВСКИ
Liljana Makarijoska
LINGUISTIC EXPRESSION OF PETRE BICEVSKI
- 109 Марија Карадаковска**
ТЕОРИИ ЗА ЗАЕМАЊЕТО, ВИДОВИ ЗАЕМКА И
АДАПТАЦИЈА НА ЗАЕМКИТЕ
Marija Karadakovska
THEORIES OF BORROWING, LOANWORD TYPOLOGY
AND LOANWORD ADAPTATION
- КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE**
- 125 Dijana Tica, Emir Muhić, Željka Babić**
PRESENTATION OF PANDEMICS IN LITERATURE
- 135 Mariantonio Tramite**
CELL-PHONE NOVELS: UN PUNTO DI VISTA LINGUISTICO-LETTERARIO
(E SOCIO-CULTURALE) DIETRO IL FENOMENO DEI ROMANZI SU
CELLULARE IN ITALIA
Mariantonia Tramite
CELL-PHONE NOVELS: A LINGUISTIC AND LITERARY
(AND SOCIO-CULTURAL) POINT OF VIEW BEHIND THE
PHENOMENON OF MOBILE NOVELS IN ITALY
- 147 Бобан Перески, Ранко Младеноски**
МЕТАФОРАТА ВО РОМАНОТ „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“
ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Boban Pereski, Ranko Mladenoski
THE METAPHOR IN THE NOVEL “THE MATHEMATICIAN’S DAUGHTER”
BY VENKO ANDONOVSKI
- 161 Нина Анастасова-Шкрињариќ**
МИТОЛОГИЗАЦИЈА НА АСТРОФЕНОМЕНИТЕ
(АРХЕОАСТРОНОМСКИ И ЕТНОАСТРОНОМСКИ ДЕКОДИРАЊА
НА СЛОВЕНСКИ МИТОВИ ВРЗ ГРАЃА ОД ЗАПИСИТЕ НА СЕРПЕНКОВ)
Nina Anastasova-Shkrinjarik
MYTHOLOGISATION OF ASTROPHENOMENA (ARCHAEOASTRONOMIC
AND ETHNO-ASTRONOMICAL DECODING OF SLAVIC MYTHS IN
SERPENKOV’S FOLKLORE MATERIAL)
- 171 Ана Витанова-Рингачева**
БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ И ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА КАКО МОТИВИ ВО
НАРОДНИТЕ ПЕСНИ ОД СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО
Ana Vitanova-Ringaceva
THE BALKAN WARS AND THE FIRST WORLD WAR AS MOTIFS IN THE FOLK
SONGS FROM STRUMICA AND STRUMICA REGION

- 183 Славчо Ковилоски**
РАСКАЖУВАЧКОТО ПЕРО НА МАРИЈА ЗРНЕВА
Slavcho Koviloski
MARIJA ZRNEVA'S STORYTELLING PEN
- 191 Иван Антоновски**
МИНИ-ЕСЕЈОТ КАКО ФОРМА ВО ЕСЕИСТИЧКИОТ ОПУС
НА ГОРАН СТЕФАНОВСКИ
Ivan Antonovski
MINI-ESSAY AS A FORM IN GORAN STEFANOVSKI'S ESSAYISTIC WORKS
- КУЛТУРА / CULTURE**
- 203 Жарко Миленич**
ПЕРЕВОД С ЯЗЫКА ЛИТЕРАТУРЫ НА ЯЗЫК ФИЛЬМА
НА ПРИМЕРЕ «СТАЛКЕРА» АНДРЕЯ ТАРКОВСКОГО
Zarko Milenic
TRANSLATION FROM THE LANGUAGE OF THE LITERATURE
TO THE LANGUAGE OF THE FILM ON THE EXAMPLE
OF "STALKER" BY ANDREY TARKOVSKY
- 211 Sunčana Tuksar, Mauro Dujmović**
"THE ACCIDENTAL TOURIST" IN THE CONTEXT OF ZOOMED-IN
IMAGES IN THE MULTIMODAL INTERPERSONAL VIDEO COMMUNICATION
- 227 Екатерина Намичева, Петар Намичев**
КУЛТУРНА ОДРЖЛИВОСТ И АРХИТЕКТОНСКО НАСЛЕДСТВО
Ekaterina Namicheva, Petar Namichev
CULTURAL SUSTAINABILITY AND ARCHITECTURAL HERITAGE
- 241 Mariya Leontik**
KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE TÜRKÖLOJİ
ÇALIŞMALARININ GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ KURUMLAR
Marija Leontik
TURKOLOGICAL RESEARCH IN THE INSTITUTIONS OF THE
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA
- 251 Rabia Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA'DA BULUNAN DELİKLİ TAŞ ETRAFINDAKİ
İNANIŞ VE UYGULAMALAR
Rabia Ruşid
BELIEFS AND RITUALS IN THE KAMNIK CANYON IN EASTERN MACEDONIA
- МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY**
- 261 Milena Sazdovska-Pigulovska**
ORGANIZATION OF ONLINE LANGUAGE AND TRANSLATION TEACHING AND
EXAMINATION IN TIMES OF COVID-19

- 273 François Schmitt**
QUELLES APPROCHES DIDACTIQUES POUR LA
COMPOSANTE SOCIOCULTURELLE DU FRANÇAIS LANGUE ÉTRANGÈRE ?
François Schmitt
WHAT DIDACTIC APPROACHES FOR THE SOCIOCULTURAL
CONTENT TO TEACHING FRENCH AS A FOREIGN LANGUAGE?

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 287 Билјана Ивановска**
ОСВРТ КОН КНИГАТА „ПРАГМАТИКА: ЈАЗИК И КОМУНИКАЦИЈА“
Biljana Ivanovska
REVIEW OF THE BOOK “PRAGMATICS: LANGUAGE AND COMMUNICATION”

- 291 Ранко Младеноски, Бобан Перески**
ЛАБИРИНТ ОД КНИЖЕВНА ФИКЦИЈА И ЖИВОТНА СТВАРНОСТ
Ranko Mladenoski, Boban Pereski
A LABYRINTH OF LITERARY FICTION AND LIFE REALITY

- 299 Марина Мијаковска**
„КОМПЈУТЕРСКА ПОЕЗИЈА“ ВО ЕРАТА НА МАС-МЕДИУМИТЕ
Marina Mijakovska
“COMPUTER POETRY” IN THE MASS MEDIA ERA

ДОДАТОК / APPENDIX

- 307 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

МИНИ-ЕСЕЈОТ КАКО ФОРМА ВО ЕСЕИСТИЧКИОТ ОПУС НА ГОРАН СТЕФАНОВСКИ

Иван Антоновски
Скопје
i.antonovski@gmail.com

Апстракт: Иако формата *мини-есеј* или *нацрт-есеј* сè уште не е цврсто нормирана во книжевната теорија, нејзиното присуство во книжевниот простор не може да се занемари, дотолку повеќе што таа се вбројува меѓу најчесто присутните форми на искажување на авторското есеистичко Јас во нашата современост. Оттука, оваа книжевна форма заслужува осврнување во критичко-теориското исчитување на современата книжевност, вклучително и на одделни творечки опуси, што може да доведе и до нови теориски согледби. Овој труд се осврнува на нејзиното присуство во есеистичкиот опус на Горан Стефановски, преку „конзервираните импресии“ од коишто повеќето за првпат се објавени во осмата и деветтата деценија на минатиот век. При нивното исчитување во контекстот на севкупното есеистичко творештво на Стефановски, мини или нацрт-есејот се потврдува како ексклузивитет на книжевниот есеизам. Согледувајќи го есеистичкото творештво на Стефановски како резултат на творечко-мисловен процес, овој труд упатува дека „импресиите“, како мини или нацрт-есеи, може да се сметаат за прва фаза на процесот во којшто есеизираните перцепции и размислувања за идентитетските прашања и дилеми присутни во еден дел од нив, коишто се тематско-мотивска доминанта на неговите нагаташени есеи, минуваат низ творечко-мисловна, а истовремено и низ искусствено-когнитивна опсервирачка иницијација, со што еволуира нивната експликација во есеистичкиот текст до фазата на хипер-есеј. Прочитот од трудот, едновременно упатува и на заклучокот дека есеизмот не треба и не може во целост да се смета за многу подоцнежна пројава во творештвото на Стефановски, како и дека тематско-мотивските доминанти на неговите подоцнежни есеи не треба да се поврзуваат исклучително со состојбата на *доброволен дводомен егзил* и постјугословенскиот контекст.

Клучни зборови: *мини-есеј, нацрт-есеј, Горан Стефановски, конзервираны импресии, форма, есеј.*

Уводни напомени

Со својот дискурс којшто е експлицитно „одбивање на педантизмот“ (Pouillouh, 1997, стр. 268), остварувајќи се и како *составка на литературноста* и како метажанр (Lukić, 2001; Ефтимоска, 2011), есејот дава отпор на секој

обид на книжевната теорија попрецизно да го дефинира или воопшти. Затоа, иако постојат голем број книжевно-теориски одредби за него, „ниту една докрај не ги задоволува барањата, од една страна, за јасност и прецизност, а од друга страна за почитувањето на нужните и достатни услови при дефинирањето“. (Џепароски, 2008, стр. 5). Оттука, имајќи предвид и дека есејот како „трајна *потрага* по слободата на промислувањето“ (Ќулавкова, 2002, стр. 191) и како „една од најфлексибилните и најадаптибилните од сите книжевни форми“ (Cuddon, 1992, стр. 307), досега е најмалку истражен жанр, и формата *мини-есеј* или *нацрт-есеј* сè уште не е цврсто нормирана во книжевната теорија ниту, пак, подетално истражена во досегашните типологии на есејот коишто, пред сè, се обид за типологизација. (Lopate, 1995; Ќулавкова, 2007; Божић, 2005). Но, тоа не значи дека таа не егзистира во книжевниот простор. Напротив – во нашава современост се вбројува меѓу најчесто присутните форми на искажување на авторското есеистичко *Јас*. Таквата присутност може каузално да се поврзе и со особеностите на поетиката на дигиталниот комуникациски простор, но тоа не значи дека ваквата книжевна форма за првпат се пројавува во т.н. дигитално време. Мошне е веројатно нејзината првична појава во книжевноста да е присутна и многу пред Монтењовата доба (како што и праесејот може да се бара во античката и во средновековната книжевност) и објавата на првите книжевно *валидизирани* есеи, исто онолку колку што е веројатно и дека во (дел од) натамошните периоди, во книжевниот простор била/е присутна исто колку книжевно-теориски *валидизираниот* есеј или и поприсутна од него, ама не и препознаена и канонизирана како одделна книжевна форма или барем како вид на есеистички текст.

Неспорно, за натамошно поаналитичко претставување на ваквата теза, потребно е микроанализирање коешто може да задре длабоко во книжевната историја, но, сепак, тоа не значи дека дотогаш, при исчитувањето на творештвото на некои автори, не би требало да го констатираме присуството на формата којашто е соодветно да се именува како *мини-есеј* или *нацрт-есеј*.

Впрочем, не е откровение дека сето она што книжевната теорија го препознава и дефинира, претходно, веќе постои како текст, односно особеност/елемент на текст, а дека е прашање на време кога како книжевна појава/пројава ќе ја доживее својата теориска канонизација. Или – кажано со други зборови и со инаков распоред – книжевната наука не познава нешто што најпрво било дефинирано од неа, а потоа за првпат се појавило во книжевниот текст. Оттука, се чини дека е сосема легитимно, при анализата на книжевното творештво да се зборува и коментира и за *мини* или *нацрт-есеј*, иако притоа не може да се реферира на обемна книжевно-теориска претходница на согледби за ваквата книжевна форма.

При критичкото исчитување на опусот на Горан Стефановски низ книжевно-теориската диоптрија, токму оваа форма може да се смета за прва

фаза на неговото остварување како есеист за кого есејот е повеќе од *копнеж по систем* (Лукаќ, 1973). Поконкретно, она што во опусот на Стефановски се препознава и може да се интерпретира и вреднува како *мини* или *нацрт-есеј* датира не малку пред нашата актуелна современост – во седумдесеттите години на минатиот век, односно безмалку три децении пред објавувањето на неговите текстови коишто засега се први коишто *формално* се категоризирани како есеи.

Ако без оптовареност со одредбата од нивниот наслов „импресии“ се читаат и анализираат кусите прозни текстови на Стефановски коишто во 1974, 1979 и потоа во 1980 година се објавувани во списанието „Разгледи“¹ и притоа се инсистира да се анализираат преку особеностите на канонизираните куси книжевни форми, се доаѓа до заклучок дека тоа не е многу возможно, а за голем дел од текстовите и дека е неостварливо. Овие текстови на само навидум и при некритички прочит „*обични теми*“ коишто Стефановски успева „волшебно да ги *онеобични* и трансцендира“ (Гелевски, 2020), отстапуваат од првичните одлики на секоја од веќе попрецизно теориски дефинираните куси книжевни форми, што упатува на констатацијата дека *импресиите* на Стефановски се *нешто друго* – она коешто според овој прочит е *мини* или *нацрт-есеј* (и) во неговиот опус. И тоа во најголем дел лиризиран *мини* или *нацрт-есеј*, заради евидентната *лирска обоеност* на текстот.

Конзервираните импресии на Стефановски – мини или нацрт-есеи и прва фаза на неговото есеистичко творештво

Ваквиот прочит и ваквата книжевно-теориска перцепција на *конзервираните импресии* не се *осамени* во досегашната рецепција на творештвото на Стефановски. За нив, и претходно, веќе е говорено како за „кратки есеи, некој хибриден жанр меѓу есеи и размислувања и мали раскази“.² Хибридниот карактер на текстот-импресија во овој случај не ја намалува можноста за прочит и перцепција на *импресиите* како мини-есеистички текстови. Напротив. Не само затоа што токму хибридноста е една од конститутивните поетички одлики на есејот туку и затоа што таа во опусот на Стефановски се остварува дотолку што клучна поетичка одлика на неговиот есеистички текст е присуство на семантичките својства на другите жанрови, иако тоа не подразбира однапред поетички зададена синхронизираност на нивна истовремена присутност во рамките на текстот. Заради тоа, есејот на Стефановски претставува и творечко остварување коешто уште еднаш ја потврдува согледбата дека „жанровската поливалентност и интердисциплинарноста, не се само право туку и

¹ Потоа објавени и во книгата „Конзервирани импресии“ (2004 и реизданија во 2005, 2014 и 2020), заедно со уште неколку текстови коишто не биле објавени во списанието „Разгледи“.

² Според исказ на Весна Мојсова-Чепишевска, цитиран во текстот „Битолската библиотека го одбележа патрониот празник со чествување на делото на Горан Стефановски“, објавен на веб-порталот *Апла.мк* во 2019 година. Дел од исказот потоа е објавен и како есеистичко-критички текст. (Мојсова-Чепишевска, 2019).

обврска на есеистичкото творештво“. (Епштејн, 1997, стр. 20). Но, клучно во контекстот на ова осврнување кон опусот на Стефановски – токму во *конзервираните импресији*, во мини-форма се присутни некои од поетичките тенденции и особености, коишто се карактеристични и за севкупното негово есеистичко творештво.

Очекувано е исчитувањето и перцепцијата на *конзервираните импресији* на Стефановски како мини или нацрт-есеи на книжевно-теорискиот терен да се судри со дилемата дали *импресијата* може да е *мини* или *нацрт-есеј*, но притоа се доаѓа до потврден одговор, којшто претставува нејзина разрешница. Од една страна, на рамниште на книжевен текст, импресијата и надвор од контекстот на опусот на Стефановски е кус хибриден текст (или дел од текст) во којшто доминира стремежот преку творечкиот израз ослободен од стилско-формациски и жанровски рамки да се пренесе впечаток и перцепција, од лична/субјективна перспектива. Од друга страна, есејот е текстуално отелотворување на впечатоци и перцепции за одредени прашања, при што тие се пренесуваат од личната/субјективна перспектива на есеистот, којшто не е исклучено, како што настапува и Стефановски, да се стреми кон *објективна субјективност*. Како жанр/форма, есејот „се спротивставува на гетоизацијата на дискурсите, ја избегнува мимикријата на чистите жанрови, стилови и култури, ги отфрла анахронизмите на предрасудите и инерцијата во толкувањето на светот и на книжевноста“ и „не поднесува граници (рески ограничувања), забрани и опструкции“. (Кулавкова, 2002, стр. 192).

Евидентно е големото *совпаѓање* на посочените дефиниции коишто секако не се единствени ниту за книжевно оформената и пренесена импресија, ниту за есејот, но ги содржат нивните есенцијални особености. Тоа дефинициско совпаѓање на книжевно-теориската рецепција, надолното со специфичната (не)обемност на книжевно изнесената импресија, води кон можноста за книжевно-теориско и критичко поимање на *мини* или *нацрт-есејот* како форма на есеистичкиот книжевен израз. Освен тоа, дури и ако импресијата се перципира сведена на интелектуален, *текстуален експеримент* на пренесување впечатоци, ставови и претстави, треба да се има предвид дека есејот е „израз на експериментирачкиот метод на размислување и пишување како една образложена или иницирана акција на духот, но и како израз на интелектуалната дејност на некои предмети (нешта – заб. наша) да им се позајмат контури и реалност и да им се овозможи да битисуваат“. (Benze, 1976, стр. 21). Оттука, *мини* или *нацрт-есејот*, онаков каков што се препознава во опусот на Стефановски, е мини-форма на остварување на таквиот израз.

Истовремено, нужноста од естетска димензионираност, односно од литерарност на *мини* или *нацрт-есејот*, којашто е неостварлива без творечка вештост потребна за да може пораката да пристигне од адресантот до адресатот, дополнително овозможува тој да се смета за ексклузивитет на книжевниот есеизам. Како конкретни, најилустративни и репрезентативни

примери од *конзервираните импресији* на Стефановски, што го потврдуваат ова, меѓу другите би ги издвоиле текстовите коишто во истоимената книга се под редните броеви 3, 9, 16 и 97. Но, истото ќе се констатира и при повторниот прочит на која и да е друга *импресија* на Стефановски, иако во перцепцијата на реципиентот, за некои од текстовите, мини-есеистичката заокруженост е забележлива дури кога ќе се препознае интерпретативното рамниште на заемно содејство меѓу неколку од *импресиите*.

Сепак, во контекстот на овој прочит на дел од опусот на Стефановски, од одделно значење е што токму во некои од овие *мини* или *нацрт-есеи* се препознава навестувањето на неговиот животен есеистички порив – идентитетските прашања и дилеми коишто се тематско-мотивска доминанта на сите негови есеи објавени во последните две децении од неговиот творечки живот, вклучително и во книгите „Приказни од Дивиот Исток“ (2005) и „Кавга со Кафка и други есеи“ (2010).

Импресијата со реден бр. 43 гласи: „Не ми е мака што не можеме да бидеме она што не сме, но зошто никако до крај да бидеме она што претпоставуваме дека сме“. (Стефановски, 2004, стр. 47). Токму оваа тегобна констатација-размисла е една од оние што се присутни во поттекстот на есеизмот на Стефановски пројавен кон крајот на минатиот и почетокот на овој век. Сепак, неминовна е и напомената за нејзината актуелност и во културолошките димензии на постојната современост, што ја потврдува констатацијата за безвремената или, инаку кажано, временски неограничената актуелност и присутност на есеизираните перцепции и размислувања на Стефановски. Впрочем, таквата актуелност и присутност без временски меѓници се согледува и преку интертекстуалната, автоцитатна присутност на неговиот есеј „За нашата приказна“ (Стефановски, 2005, стр. 7-25), инаку пристапна беседа кон Македонската академија на науките и уметностите, во неговиот последен есеј „Искрата што се измолкнува“ (Стефановски, 2020), создаден четиринаесет години потоа. Но, и воопшто преку *повторувачките* – интертекстуални и автоцитатни елементи во неговите есеи коишто од текст во текст се јавуваат како појдовни точки или ретроспекции, од коишто треба да започне *продолжението на есеизираната приказна* во којашто тие се одделни сцени, епизоди или *внатрешни приказни*. Затоа, некогаш се присутни и како автоинтертекстуален мизанабим, за да биде *приказната* целосна и појасна.

Оправдано е и ако се постави прашањето колку временски неомеѓената актуелност и присутност на идентитетските прашања и дилеми есеизирани од Стефановски има онтолошки, а колку културолошки карактер. Но, независно од тоа, таа е евидентна во поетиката на Стефановски.

Ваквото контекстуално исчитување на опусот на Стефановски води и кон согледбата дека неговата есеизирана *идентитетска приказна* започнува да се раскажува и многу пред почетокот на овој век, кога тој доминантно започнува со објавување на неговите текстови коишто формално претставени

како есеи – започнува уште во осмата/деветтата деценија на минатиот век, со неговите *импресији*. Оттука, *идентитетска приказна* на есеистичкото творештво на Стефановски не треба да се чита само како постјугословенска и егзилна, туку како резултат на еден подлабок, не само творечки, туку и мислителско-когнитивен порив да се изнајде/даде може одговор или посоодветно – на една критичкомисловна перспектива на низата прашања: *кои сме, што сме, зошто сме, што сакаме да бидеме, зошто не сме и како нè гледаат другите*. Порив што во опусот на Стефановски се забележува уште пред појавата на современите имаголошки студии. Но, постјугословенскиот и егзилен *контекстуален граничник* што се одразува и во интимната и во творечката биографија на овој „длаборезач на вистината“ (Гешоска, 2018), со *идентитетските трансформации* што ги предизвикува придонесува таквиот порив кај Стефановски да биде посилен и да резултира со пообемна творечко-мисловна посветеност преточена во есеистичко творештво и, секако, во одредена мера влијае врз перцепциите од есеизираниот светоглед во рамките на временската дихотомија *пред и потоа*.

Ваквото толкување не се темели само на изолиран случај од *импресиите*, од коишто голем дел за првпат се објавени во минатиот век. Како илустрација дека есеизираниите онтолошко-културолошки, а во извесна мера и когнитивни дилеми се есенцијално втемелени уште во раниот творечко-мислителски порив на есеистот Стефановски, одделно, како илустративни примери, би ги посочиле импресиите со редни броеви 3 и 97.

Во првата од нив тој вели: „Пред неколку дена, по којзнае колку време, повторно наминав до старата добра гимназија за да се видам со еден од прислужниците со кого верував дека ме врзуваат убави спомени. Се зачудив кога уште на влегување, без да ме поздрават, ми рече дека личам на шумски човек“. (Стефановски, 2004, стр. 7). По прочитот на оваа *импресија*, апстрахирајќи дека некритички, нејзината тема може да се перципира како *обична*, на повисоко интерпретативно рамниште се отвора прашањето дали ова е *мини-есеј* за идентитетските преобразби на индивидуата. Одговорот е потврден, а токму тие идентитетски преобразби се суштински елемент којшто ги детерминира идентитетските прашања и дилеми во есеизмот на Стефановски. Но, едновремено, на друго интерпретативно рамниште, ова е *мини-есеј* во којшто имплицитно се отвора и темата за судирот меѓу личниот идентитет – *мојата приказна* – и социокултурниот контекст, а токму перцепциите и промислувањата за тој судир се клучната поттекстуална точка во есеизмот на Стефановски. Или поконкретно: во нив доминира судирот со перцепциите и интерпретациите што тој контекст ги наметнува.

Во другата посочена импресија, пак, Стефановски уште подлабоко задира во прашања што по некоја деценија станаа доминантна на неговото есеистичко творештво: „Навечер, со куфери в раце, брзам кон железничката станица, нервозно избегнувајќи ве вас, минувачите, кои ми доаѓате во пресрет. Да не одев на пат, вие ќе бевте мои сограѓани, мои собраќа, заедно

уморно ќе одевме на спиење, како обично. Вака, веќе не ви припаѓам, овие улици не се мои улици, градов не е мој град. Иако сè уште не сум тргнал, веќе не сум со вас, не сум тука, веќе патувам“ (Стефановски, 2004, стр. 101). Прашањата за припадноста, иницијацијата, самоиницијативното бегство од себеси и од своето, кризата на идентитетот, потребата да се биде некој Друг и перцепцијата за Другиот – ова се само дел од тематско-мотивските аспекти што се препознаат уште при првиот прочит на овој *мини* или *нацрт-есеј*. Подоцна, токму тие се едни од тематско-мотивските стожери околу коишто се движи есеизмот на Стефановски – она што во некои од овие текстови-импресии тој го пренесе како литераризиран став, видување и слика претставена преку *мини* или *нацрт-есеј*, некоја деценија потоа го разложи во комплексни есеи.

Исчитувањето на оваа *импресија* во контекстот на севкупниот есеистички опус на Стефановски уште еднаш потврдува дека основата на неговата творечка идеја и преокупација како есеист датира од пред неговата биографска/лична дводомност. Тоа води кон заклучокот дека есеизмот на Стефановски од неговите последни две творечки децении не се пројавува исклучително како резултат на перцепции и ставови изградени во периодот којшто во неговата биографија го одбележуваат искушенијата за себередифинирање и себепреиспитување од позиција на доброволен егзил – *commuting exile* (Klarić, 2009, стр. 508), туку дека тој се темели на претходно воспоставени, мисловно-творечки основи. Следствено, првичните контури на тие основи не се (исклучително) автобиографски, најмалку се миговно или дневноактуелни, туку, пред сè, се онтолошки или културолошки, а се *исцртани* пред културологијата да се пројави како научна дисциплина. Подоцна, во нив и врз нив се (пре)раскажува *идентитетската приказна* со размислувања на Стефановски напишани/пренесени во есеј, во којашто личното и миговното прераснуваат во заедничко и трајно, дотолку повеќе што со својата цитатна присутност, вклучително и во комуникацијата во дигиталниот простор, делови од неговото есеистичко творештво веќе се *опити места* на нашата современа култура, на тој начин доживувајќи и *неформална* валоризација, во отсуство на претходни поопстојни критичко-теориски осврнувања на македонската книжевна наука.

Оттука, одговорот на прашањето дали почетоците на есеизмот на Стефановски се во *мини* или *нацрт-есејот* е потврден. Но, клучно, треба и може да се отиде и чекор понатаму и есеистичкиот опус на Стефановски да се согледува како резултат на творечко-мисловен процес. Притоа, *импресиите*, како *мини* или *нацрт-есеи*, може и треба да се сметаат за прва фаза на процесот во којшто есеизираните перцепции и размислувања за идентитетските прашања и дилеми присутни во еден дел од нив минуваат низ творечко-мисловна и истовремено искуствено-когнитивна опсервирачка *иницијација*, со што еволуира нивната експликација во есеистичкиот текст, вклучително и преку неговиот обем, до последната фаза на *хипер-есеј* какви

што се есеите „Приказни од Дивиот Исток“ и „Искрата што се измолкнува“.

Она што во дел од *мини* или *наурт-есеите* со коишто Стефановски ја прикажува најтешката книжевна вештина – одмереноста, всушност претставува видување, рефлексija и перцепција за некои прашања и дилеми, потоа во есеите објавени во текот на изминатите две децении се разложува, елаборира и надградува со напластените натамошни видувања на еден раскошен интелект со широк светоглед. Со тоа, во есејот на Стефановски објавен во изминатите две децении, *мини* или *наурт-есејот* создаден претходно како *импресија* станува *текстуална семема*, при што оној мини-есеј којшто е дел од тематско-мотивската предлошка е и своевидна *семема-јадро* на текстот исчитан во рамките на севкупниот опус. На теориски терен, споредено со поетиката на драмското творештво, се доаѓа до заклучок дека функцијата што *мини* или *наурт-есејот* ја има во подоцнежниот, пообеман и *валидизиран* есеј на Стефановски е еквивалентна на функцијата на *драмските јазли* во драмскиот текст.

Наместо заклучок

Ваквите книжевно-теориски исчитувања упатуваат кон заклучок дека есеизмот не треба и не може во целост да се смета за многу подоцнежна пројава во творештвото на Стефановски, иако експлицитно како есеист, тој се појави пред дваесетина години, откако веќе беше едно од најголемите авторски имиња на македонската драма. Неговите први *конзервирани импресији*, меѓу коишто се и најголемиот дел од оние на коишто овој пат се посочени како илустративни примери, објавени се во текот на истата година кога за првпат на сцена е изведена неговата култна драма „Јане Задрогас“, во режија на Слободан Унковски, и кога се емитива тв-играта „Клинч“. Оттука, застапувајќи ја констатацијата/тезата дека *импресиите* се прва фаза на есеистичкиот опус на Стефановски, неговиот есеистички порив може да се смета за истовременик на неговото прво потврдување како драмски автор од голем формат, особено имајќи го предвид огромниот успех што го постигнува со „Јане Задрогас“. Секако, значењето и вредноста на *импресиите*, како во рамки на опусот на Стефановски така и во македонската современа книжевност, не може да се поистоветат со оние на „Јане Задрогас“. Но, сепак, неспорно е дека тие сведочат дека уште во својата рана творечка фаза, Стефановски го имал есеистичкиот порив којшто го чекал вистинскиот миг за да резултира со пообемни и комплексни есеистички текстови што сега претставуваат еден, иако не обемен, значаен дел од неговото творештво.

За *конзервираните импресији*, по повод нивната објава во одделна книга е речено дека со нив, Стефановски „...како да ги дестилира најдобрите особини на своите драми“ и дека со нив „отвори ново поглавје за јазично уживање, па и за толкување на неговиот целокупен ракопис“. (Гелевски, 2020). Сепак, по овој прочит, имајќи предвид од кога датираат првите *импресији* според нивната првообјава во списанието „Разгледи“, може да се констатира дека

со нив тој ја најави есенцијата на тематско-мотивските димензии на своите драми, но и најави можност за ново поглавје во својот опус – есеистиката. Со нив Стефановски ја истакна својата интелектуално-творечка потреба за есеистичко искажување, при што со еден дел од *импресиите* и ја постави основата на којашто почиваат натамошните тематско-мотивски доминанти на неговото есеистичко творештво.

Вреднувањето и интерпретирањето на *конзервираните импресии* како *мини* или *нацрт-есеи* со коишто започнува есеизмот на Стефановски е само еден можен дел од поглавјето на (ново) критичко-теориско толкување и вреднување на неговиот севкупен опус, што се отвора со негово ново, критичко микроисчитување. Согледбите од ова осврнување може да бидат само дел од почетните точки на натамошните фази на микроисчитувањето, што на Стефановски му го должи македонската книжевна наука.

Библиографија

1. Адорно, Т. (1983). Есејот како форма. *Трета Програма*, 14-15: 207-225.
2. Битолската библиотека го одбележа патрониот празник со чествување на делото на Горан Стефановски. (2019). *Апла* [Интернет] 5 декември. Достапно на: <https://apla.mk/vilact/item/3832-bitolskata-biblioteka-go-odbelezha-patroniot-praznik-so-chestvuvanje-na-deloto-na-goran-stefanovski> [Пристапено на: 13.4. 2020].
3. Божић, Ј. (2005). Есеј – фикција унутар истине. *Гласник*, 1: 227-249.
4. Епштејн, М. (1997). *Есеј*. Београд: Народна књига, Алфа.
5. Лотман, М. Ј. (2003). Текст во текст. Во К. Кулавакова (прир.) *Теорија на интертекстуалноста*. Скопје: Култура.
6. Младеноски, Р. (2005). За мудрата и автентична македонска приказна. *Современост*, 4, 127-131.
7. Мојсова Чепишевска, В. (2019). Конзервирани импресии – година без Горан Стефановски. [Интернет] *Репер*. 109. Достапно на: <http://www.reper.net.mk/2019/12/25/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8-%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B8%D0%B8-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B7-%D0%B3%D0%BE/> [Пристапено на: 14.4. 2020]
8. Смилевски, Г. (2019). Ставовите на Горан Стефановски за идентитетот и за идентитетските наративи. [Интернет] *Philological Studies*. 17, 2: 160-172. Достапно на: <https://journals.ukim.mk/index.php/philologicalstudies/article/view/323/253> [Пристапено на: 10.1. 2020].
9. Стефановски, Г. (2004). *Конзервирани импресии*. Скопје: Темплум.
10. Стефановски, Г. (2005). *Приказни од Дивиот Исток*. Скопје: Табернакул.
11. Стефановски, Г. (2010). *Кавга со Кафка и други есеи*. Скопје: Табернакул.
12. Стефановски, Г. (2020). Искрата што се измолкува: наративи помеѓу чеканот и наковалната. *Зенит*, 4-5: 10-32.
13. Кулавакова, К. (2002). Мала теорија: егзотичен од по рабовите на книжевноста: поетика на есејот и прилог во македонскиот есеј. Во: В. Стојчевска-Антиќ

(уред.) *Македонски јазик, литература и култура: зборник реферати од Четвртата македонско-северноамериканска славистичка конференција за македонистика*, 191-207. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.

14. Ќулавкова, К. (прир.) (2007). *Поимник на книжевната теорија*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
15. Цепароски, И. (2008). *Филозофијата и поетиката на есејот*. Во: И. Цепароски (уред.) *Македонскиот есеј*, 5-19. Битола: Микена.

* * *

16. Cuddon, J.A. (1992). *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. London: Penguin Books.
17. Epstein, J. (ed.) (1997). *The Norton Book of Personal Essays*. New York: W.W. Norton & Company.
18. Lopate, P. (ed.) (1995). *Art of Personal Essay: an Anthology from the Classical Era to the Present*. New York: Anchor Books.
19. Lukač, G. (1973). *Duša i oblici*. Beograd: Nolit.
20. Lukić, J. (2001). *Metaproza: Čitanje žanra*. Beograd: Stubovi kulture.
21. Pouillouh, J. Y. (1997). *Dictionnaire des Genres et Notions littéraires*. Paris: Albin Michel.

Ivan Antonovski
Skopje

Mini-essay as a Form in Goran Stefanovski's Essayistic Works

Abstract: While the form of *mini-essay* or *draft-essay* is not yet firmly standardized in literary theory, its presence in literary space cannot be neglected, especially since it is one of the most common forms of expression of the author's essayistic I at present. Hence, this literary form deserves reference in the critical and theoretical reading of contemporary literature, which can lead to new theoretical insights. This paper addresses its presence in Goran Stefanovski's essayistic works through "conserved impressions" most of which were first published in the eighth and ninth decades of the last century. Reading them in the context of Stefanovski's entire essayistic works, the mini or draft essay is confirmed as the exclusivity of literary essayism. Considering Stefanovski's essayistic works as a result of a creative thought process, this paper suggests that "impressions", such as mini or draft essays, can be regarded as the first phase of the process in which essay perceptions and reflections on identity issues and dilemmas present in some of them, which dominate his further essays in terms of topic and motive, go through a process of creative thinking as well as experiential and cognitive observational initiation, which evolves their explication in the essay text to the level of hyper-essay. The paper also points to the conclusion that essayism should not and cannot be fully considered as a much later manifestation in Stefanovski's work, and that the topic and motive dominating his later essays should not be attributable exclusively to the state of *voluntary two-home exile* and the post-Yugoslav context.

Keywords: *mini-essay, draft-essay, Goran Stefanovski, conserved impressions, form, essay.*

ГОД. VI
БР. 11

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VI
NO 11